

I. ULUSLARARASI BOZOK SEMPOZYUMU
05 - 07 MAYIS 2016
BİLDİRİ KİTABI

I. CİLT

- YOZGAT VE ÇEVRESİNDEKİ ARKEOLOJİK ALANLAR, HÖYÜKLER VE KAZILAR
- YOZGAT'IN SİYASÎ, İÇTİMAÎ VE İKTİSADÎ TARİHİ

Bozok Üniversitesi

I. Uluslararası Bozok Sempozyumu

(I. International Bozok Symposium)

05 -07 Mayıs 2016

Bildiri Kitabı

Editör

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Editör Yardımcısı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN

Görsel Tasarım

Neşe KARABACAK

Gökhan BALCI

Yönetim Yeri

Bozok Üniversitesi Rektörlüğü

İletişim Protokol ve Enformasyon Müdürlüğü

Medrese Mah. A. Menderes Bulvarı

No:118 66200 Yozgat

Tel: 0354 217 24 56

Fax: 0354 212 80 56

basin.yayin@bozok.edu.tr

Basım Yeri ve Yılı: YOZGAT 2016

Bozok Üniversite Yayınları

* Bu bildiri kitabımda yayımlanan içerik kullanımından doğabilecek sonuçlardan veya yanlışlıklardan yayınevi ve editörler sorumlu tutulamayacaklardır. İçeriklerde yer alan görüşler ve fikirler yayınevi ve editörlerin görüşlerini yansıtmaz. Makalelerin hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

Sempozyum Başkanı

BÜ Rektörü Prof. Dr. Salih KARACABEY

Sempozyum Onur Kurulu

Yozgat Valisi

Yozgat Belediye Başkanı

Bozok Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Sempozyum Koordinatörü

Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA

Yrd. Doç. Dr. Orhan YILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN

Yrd. Doç. Dr. Güsamettin ERDOĞAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Güner SAYAR

Beykent Üniversitesi / İstanbul

Prof. Dr. Ahmet ÖGKE

Akdeniz Üniversitesi / Antalya

Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi / Ankara

Prof. Dr. Ali AÇIKEL

Gaziosman Paşa Üniversitesi / Tokat

Prof. Dr. Ali YILMAZ

Pamukkale Üniversitesi / Denizli

Prof. Dr. Alim YILDIZ

Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas

Prof. Dr. Darhan HİDİRALİ

Kazakistan Uluslararası Türk Akademisi

Prof. Dr. Dilaver GÜRER

Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Konya

Prof. Dr. Döölötbek SAPARALİYEV

Kırgız Türk-Manas Üniversitesi / Kırgızistan

Prof. Dr. Ebülfez AMANOĞLU

Azerbaycan Bilimler Akademisi / Azerbaycan

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

Ege Üniversitesi / İzmir

Prof. Dr. Gülbadi ALAN

Erciyes Üniversitesi / Kayseri

Prof. Dr. Hakkı ACUN

Gazi Üniversitesi / Ankara

Prof. Dr. Halis AYHAN

İstanbul Aydın Üniversitesi / İstanbul

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Sakarya Üniversitesi / Sakarya

Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ

Diyanet İşleri Başkanlığı / Ankara

Prof. Dr. Hasan YUMAK

Bozok Üniversitesi/ Yozgat

Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

Uludağ Üniversitesi / Bursa

Prof. Dr. Hikmet Şelli AYBAR

Bozok Üniversitesi / Yozgat

Prof. Dr. İhsan BULUT

Akdeniz Üniversitesi / Antalya

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Bozok Üniversitesi / Yozgat

Prof. Dr. Karl STROBEL

Alpen-Adria Üniversitesi / Avusturya

Prof. Dr. Kusein İSAEV

Kırgız-Türk Manas Üniversitesi / Kırgızistan

Prof. Dr. Kerim ŞÜKÜROV

Azerbaycan Turizm Üniversitesi / Azerbycan

Prof. Dr. Mahmut Erol KILIÇ

Marmara Üniversitesi / İstanbul

Prof. Dr. Mehmet ÖZ

Hacettepe Üniversitesi / Ankara

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ

Gazi Üniversitesi / Ankara

Prof. Dr. Metin HÜLAGÜ

Erciyes Üniversitesi/ Kayseri

Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ

Niğde Üniversitesi / Niğde

Prof. Dr. Mustafa BÖYÜKATA

Bozok Üniversitesi / Yozgat

Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK

Gaziosman Paşa Üniversitesi / Tokat

Prof. Dr. Mustafa SAÇMACI

Bozok Üniversitesi / Yozgat

Prof. Dr. Necati Fahri TAŞ

Erzincan Üniversitesi / Erzincan

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN
Erciyes Üniversitesi / Kayseri
Prof. Dr. Orhan ÇEKER
Necmettin Erbakan Üniversitesi / Konya
Prof. Dr. Osman TÜNER
Kilis 7 Aralık Üniversitesi / Kilis
Prof. Dr. Öcal OĞUZ
Gazi Üniversitesi / Ankara
Prof. Dr. Ömer DEMİREL
Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas
Prof. Dr. Ömer YILMAZ
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Recep ŞAHİNGÖZ
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Reşat GENÇ
Gazi Üniversitesi / Ankara
Prof. Dr. Salih KARACABEY
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Selda SEÇKİN
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Stefania MAZZONI
Floransa Üniversitesi / İtalya
Prof. Dr. Şaban GÜÇLÜ
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Tayip DUMAN
Bozok Üniversitesi / Yozgat
Prof. Dr. Yılmaz KURT
Ankara Üniversitesi / Ankara
Prof. Dr. Yunus KOÇ
Hacettepe Üniversitesi / Hacettepe
Doç. Dr. Scott BRANTING
Central Florida Univ. / Amerika Birleşik Devletleri
Yrd. Doç. Dr. Masoumeh DAEİ
Tebriz Payame Noor Üniversitesi / İran

Yürütme Kurulu

Doç. Dr. Mahmut AKIN
Doç. Dr. Murat KACIROĞLU
Doç. Dr. Mustafa EROL
Doç. Dr. Uğur TEMİZ
Doç. Dr. Ümit BUDAK
Doç. Dr. Yaşar TÜRK BEN

Doç. Dr. Yunus ÖZGER
Doç. Dr. Zeki MUT
Doç. Dr. Zeliha KAPUSUZ

Akademik Sekreteryaya

Yrd. Doç. Dr. Hatice MUMYAKMAZ
Arş. Gör. Serkan POLAT

Ulaşım ve Konaklama Komitesi

Yrd. Doç. Dr. Ebubekir GÜNGÖR
Araş. Gör. Ömer Faruk ÇAKIR
Araş. Gör. Tarik AKAN
Araş. Gör. Adem SEVİM
Araş. Gör. Demet TAŞKAN
Zeynep YAZICI

Tercüme Kurulu

Okutman Dr. Ahmet ÖZCAN
Okutman Emel ÇÖZELİ
Okutman Hasan ARSLAN
Okutman Hatice ALTINOK
Okutman İsmail SAKA
Okutman Mahinur BİLGİ
Okutman Mustafa KOÇAK
Okutman Ramazan GÜÇLÜ
Okutman Salih GÜÇLÜ
Okutman Talat ARTUN
Okutman Talha ERDALI
Uzman Feyzi PEKGÖZ
Uzman Serhat BOLAT
Bilg. İşl. Ayşe Nesil DEMİR

Tashih Kurulu

Öğr. Gör. Kemal ŞİMŞEK
Okutman Ebru GÜVENEN
Okutman Hale AKGÜL
Okutman Necati ŞAHİN
Okutman Özlem ŞAHİN
Arş. Gör. Arif Edip AKSOY
Arş. Gör. Aybige BAŞEĞMEZ ÇETİN
Arş. Gör. Gülşah GÖDEK
Arş. Gör. Gülşah HALICI

İÇİNDEKİLER

I. YOZGAT VE ÇEVRESİNDEKİ ARKEOLOJİK ALANLAR, HÖYÜKLER VE KAZILAR

<i>Hititler Döneminde Yozgat ve Çevresi Üzerine</i> Prof. Dr. Güngör Karauğuz	21
<i>Anadolu'nun Arkeolojik Zenginliğinde Yozgat'ın Yeri</i> Prof. Dr. Galip Akın	33
<i>Archaeological And Philological Researches At Uşaklı Höyük</i> Prof. Dr. Stefania Mazzoni, G. Torri, A.D'Agostino, V.Orsi	42
<i>Alişar'ın Yozgat Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihine Katkısı</i> Doç. Dr. Veli Ünsal	54
<i>Asur Ticaret Kolonileri Döneminde Ankuwa Üzerine Bir Değerlendirme</i> Arş. Gör. Hülya Kaya Hasdemir	64
<i>Yozgat Şehir Merkezinde Bir Antik Kent: Mercimektepe Höyük</i> Arş. Gör. Aslı Kahraman Çınar	70
<i>Tanrılar Kenti Tavium</i> Yrd. Doç. Dr. Babür Mehmet Akarsu	75
<i>Yozgat İli Sorgun İlçesi Bahadın Beldesi Zeynel Höyüğü Tümülsü Kurtarma Kazısı</i> Bahar Hasırcı	81
<i>Antik Dönemde Yozgat Sarıkaya'da Termalterapi ve Peloidoterapi</i> Seda Akarsu, Yrd. Doç. Dr. Babür Mehmet Akarsu, Prof. Dr. Fuat Yöndemli	90
<i>Roma Dönemi Hastaneleri, Asklepionlar ve Sarıkaya Roma Hamamı</i> Yrd. Doç. Dr. Hacı Çoban	98
<i>Sarıkaya Roma Hamamı Tarihçesi ve 2010-2015 Yılı Kazı Çalışmaları Sonuçları</i> Hasan Kerim Şenyurt	110
II. YOZGAT'IN SİYASÎ, İÇTİMAÎ VE İKTİSADÎ TARİHİ	
<i>Klasik Sancaktan Malikane Uygulamasına Bozok Sancağı ve Yöneticileri</i> Prof. Dr. Orhan Kılıç	124
<i>Bozok Sancağında Rişvan Oymakları</i> Prof. Dr. Faruk Söylemez	140
<i>Bozok Sancağı Kanunnamelerinde Yer Alan Cezaların Şer'i Cezalarla Mukayesesi</i> Yrd. Doç. Dr. Adem Çiftci	150
<i>Tahrir Defterleri ile Evkaf Muhasebe Defterlerine Göre Emirci Sultan Zaviyesi (Osmanpaşa Tekkesi)</i> Prof. Dr. Mehmet Demiryürek	163
<i>XVI. Yüzyılda Bozok Sancağının Nüfus Yapısı</i> Doç. Dr. Rafet Metin	175
<i>XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Bozok Sancağı Tımarlı Sipahileri</i> Doç. Dr. Zekai Mete	191

<i>Mühimme Defterlerine Göre 16. Yüzyılın Son Çeyreğinde Bozok Sancağı</i>	202
Yasin Dönder	
<i>Yozgat'ın Kuzey İlçelerinin Osmanlı Taşra Teşkilatı İçerisindeki Yeri (XV. ve XVI. YY.)</i>	213
Yrd. Doç. Dr. Murat Hanilçe	
<i>774 Hicri Tarihli Vakfiyeye Göre Şeyh Bahadır Zaviyesi</i>	230
Arş. Gör. Yalçın Gezer	
<i>H. 983 Tarihli Tahrir Defterlerine Göre Bozok Sancağı</i>	237
Doç. Dr. Hatice Oruç, Arş. Gör. Abdullah Zararsız	
<i>Hurufat Defterlerine Göre Bozok Sancağı</i>	253
Öğr. Gör. Ülkü Yancı, Yrd. Doç. Dr. Osman Kubilay Gül	
<i>Bozok Sancağına Bağlı Kızılkoca Kazası Karyelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı</i>	266
Zafer Eroğlu	
<i>Dağıstan'daki Bozoklar ve Onların Günümüzdeki Durumu</i>	279
Dr. Aynur Gazanferkızı	
<i>Bozok Oğuz Coğrafyasında Bir Üçok Oğuz Boyu: Sorgun Salurları</i>	284
Öğr. Gör. Muhammed Avşar, Dr. Yaşar Kalafat	
<i>Tarihsel Süreçte Alaüddevle ve Şahruh Bey Vakfi</i>	307
Yrd. Doç. Dr. Hümevra Karabıyık	
<i>19. Yüzyılda Alaüddevle ve Şahruh Bey Vakfi</i>	316
Yrd. Doç. Dr. Muhammed Köse	
<i>Nevşehir Şer'iyeye Sicili 3 Numaralı Defterde Yer Alan Çapanoğlu Mîr Cabbarzâde Süleyman İle İlgili Kayıtlar</i>	333
Doç. Dr. Metin Ziya Köse, Doç. Dr. Ali Kozan	
<i>Muasır Osmanlı Kroniklerine Göre Bozoklu Mustafa Paşa</i>	345
Yrd. Doç. Dr. Merve Karaçay Türkal	
<i>Bıyıklı (Bozoklu) Mustafa Paşa ve Bir Tımar Tevcihat Defteri Üzerine</i>	350
Yrd. Doç. Dr. Leyla Aksu Kılıç	
<i>İstanbul'un Zahire İhtiyacının Temini Hususunda Çapanoğlu Süleyman Bey'in Faaliyetleri</i>	362
Arş. Gör. Serkan Polat	
<i>Çaparzade (Çapanoğlu) Süleyman Bey'in İdaresindeki Maden İşletmeleri</i>	374
Yaşar Öcal	
<i>Bozok Sancağı'nda Yaşamını Sürdüren Pehlivanlı Aşireti'nin Mehmet Ali Paşa'ya Bağlılığını Bildirmesi ve Yozgat'a Saldırması</i>	392
Prof. Dr. Fahrettin Tızlak	
<i>Bozok Sancağı'nda İskân Edilmiş Olan Pehlivanlı Aşireti Beylerinden Mahmud ve Oğlu Abdurrahman Beylerin Halka Zulümleri</i>	410
Arş. Gör. Yalçın Bazna	
<i>2 Tımar Yoklama Defterine Göre 18. Yüzyıl Başlarında Bozok Livasında Tımar ve Zeametler</i>	419

Nergiz Şahin <i>Bozok Sancağındaki Dinî ve Eğitim Kurumları (XVIII. Yüzyıl)</i> Doç. Dr. M. Murat Öntuğ	425
<i>18. Yüzyılda Yozgatlı Ekâbirin Şehir İktisadındaki Rollerini ve Yaşadıkları Mali Çatışmalara Dair Kanununun Ürettiği Çözüm Yolları</i> Yrd. Doç. Dr. Zafer Karademir	448
<i>1834'te Yozgat'ın Demografik Yapısı</i> Doç. Dr. Yunus Özger	465
<i>1839-1841 Nüfus Sayımlarına Göre Aydıncık'ın (Kızıl Künbed) Nüfus ve Etnik Yapısı</i> Yrd. Doç. Dr. Ebubekir Güngör	474
<i>1844 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yozgat İlinde Vergi Mükellefleri ve Mükellefiyet Kaynakları</i> Yrd. Doç. Dr. Recep Temel, Arş. Gör. Nurcan İgneçli	486
<i>1845 Tarihinde Yozgatlılar</i> Prof. Dr. Yılmaz Kurt, Ümit Katırançlı	499
<i>Bozok Sancağı Vergi Uygulamaları: 1821-1868 Dönemi</i> Arş. Gör. Şahin Yeşilyurt	510
<i>Bir Yozgat Hususiyâtnâmesi</i> Prof. Dr. Muhittin Eliaçık	522
<i>19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Yozgat'ta Kıtık, Açlık ve Zahire Ticareti</i> Doç. Dr. Ahmet Oğuz	530
<i>XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kafkasya Muhacirlerinin Yozgat Sancağı'nda İskânına Dair Tespitler</i> Doç. Dr. Oktay Kızılkaya	538
<i>Balkanlardan Bozok Bölgesine Göç Eden Boşnaklar (Boğazlıyan Örneği)</i> Yrd. Doç. Dr. İsmail Pırlanta	546
<i>Jurnal Defterlerinde Bozok</i> Doç. Dr. Mehmet Zahit Yıldırım	562
<i>İmar Meclisi Raporlarında Yozgat</i> Arş. Gör. Tahir Bilirli	571
<i>Yozgat Şer'iyeye Sicillerinin Kaynak Değeri ve Diplomatik Özellikleri Hakkında</i> Arş. Gör. Muhammed Ceyhan	589

UŞAKLI HÖYÜK’TE YÜRÜTÜLEN ARKEOLOJİK VE FİLOLOJİK ARAŞTIRMALAR

Stefania MAZZONİ, Giulia TORRÌ, Anacleto D’AGOSTINO, Valentina ORSÌ

Özet

Uşaklı Höyük sit alanında Floransa Üniversitesi tarafından 2008 yılında başlatılan araştırmalar, Geç Bakır Çağı’ndan Tunç ve Demir Çağı’nı kapsayan ve Geç Roma ve Bizans dönemlerine kadar devam eden uzun soluklu yerel bir yerleşim düzeni gözlemlendiğini ortaya koymuştur. Yerleşim düzeni ağının bu kadar uzun soluklu ve istikrarlı nitelikte gerçekleşmesinde, Yozgat’ın doğusunda kalan bölgenin hem Anadolu platosundan geçen yolların kontrolü hem de elverişli çevre koşullarının değerlendirilmesi açısından sahip olduğu stratejik konum etkili olmuştur. Bölgenin başlıca kentsel yaşam merkezi olan Uşaklı Höyük, en verimli evresini Hitit-Frig dönemlerine denk gelen Orta-Geç Tunç ve Demir Çağı’nda yaşamıştır. 2013-2015 yılları arasında yürütülen kazılar, biri aşağı kentteki bir tapınak, diğeri ise akropoldeki bir saray olmak üzere iki anıtsal Hitit yapısının bölümlerini gün ışığına çıkarmıştır. Her iki yapı da benzer mimari unsurlar barındırmakta; bu unsurlar arasında yer alan taş ve monolitlerin yoğun olarak kullanımı ve planlarındaki düzen, M.Ö. 15. – 12. yüzyıllar arasına tarihlendirilen Hitit İmparatorluk Dönemi geleneğini yansıtmaktadır. Kentin akropolü, Geç Demir Çağı’nda alt kesimi taş kaplı eğimli bir yüzey (glacis) tarafından korunan yapay toprak bir tur çevrilmiştir.

Bölgede yürütülen filolojik proje, Anadolu’nun en önemli inanç merkezlerinden biri olan ve dini me-tinlerde sıklıkla kutsal Daha Dağı ile ilişkilendirilen Hitit Dönemi kenti Zippalanda’nın yerinin tespiti ve araştırılması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sözü geçen antik kentin Uşaklı/Kuşaklı Höyük ile, Daha Dağı’nın ise Kerkenes Dağ ile özdeşleştirilebileceği önerisi dikkatle incelenmiş ve büyük ölçüde kabul edilmiştir. Hitit şenliklerinin kutlanması bağlamında Zippalanda kentiyle ilişkili diğer yerleşim birimleri ve ufak köylerin de analizi, bu filolojik araştırmanın odağını teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Uşaklı Höyük, Hitit, sur, tapınak, Zippalanda

Abstract

Archaeological and philological researches at Uşakli Höyük

The investigations started in 2008 by the University of Florence at the site of Uşakli Höyük and in its region have revealed a long local sequence of occupations from the Late Chalcolithic and Bronze and Iron Ages to the Late Roman and Byzantine periods. The presence of a stable network of settlements over this long duration attests to the strategic role of the area in the east of Yozgat for both the control of the routes across the Anatolian plateau and the exploitation of the favourable environment. Uşakli Höyük was here the main urban centre, flourishing in the Middle-Late Bronze and Iron Ages, corresponding to the Hittite and Phrygian periods. Two monumental Hittite buildings, a temple in the lower town and a palace on the acropolis, were uncovered in the excavations between 2013 and 2015. They show similar architectural elements, the extensive use of stones and monoliths and the regular organization of the plans, which belong to a common Hittite imperial tradition dating to the 15th-12th centuries. In the late Iron Age, the acropolis was fortified by an artificial earthen sloping rampart protected at its base by a stone glacis.

The philological project concerns the location and the study of one of the most important religious centers of Anatolia, the ancient city of Zippalanda in Hittite period, often related in religious texts to the holy

mountain Dağa. The proposal of identification of the ancient city with the mound of Uşaklı/ Kuşaklı Höyük and the mountain Dağa with Kerkenes Dağ has been carefully examined and widely accepted. The present philological investigation focuses on the analysis of the nest of settlements and minor villages connected to the city of Zippalanda during the celebration of the Hittite festivals.

1. Uşaklı Höyük kentsel yerleşiminin zaman içerisindeki evrimi (Stefania Mazzoni)

Floransa Üniversitesi, 2008-2012 yılları arasında Uşaklı Höyük ve çevresinde arkeolojik, jeomorfolojik ve jeofizik araştırmalar yürütmüştür (Mazzoni, Pecchioli Daddi 2015). 2013 yılında başlayan kazılar, yerleşimin zamandizini, kentsel gelişimi ve topoğrafyasına ilişkin bilgilere erişilmesini sağlamıştır. Uşaklı antik kentinin kurulduğu alan, karakteristik yapısını teşkil eden hafif tümseklerle dalgalanarak uzanan bir ova olup; granitik ve bazaltik çıkıntılar arasında beliren zengin doğal su kaynakları ve dereler barındırmakta, bu sayede tarım ve hayvancılık için ideal bir ortam teşkil etmektedir. Kapadokya'yı Pontus, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu'ya bağlayan arasındaki önemli yolların buluşma noktasında yer alan Uşaklı, bugünkü Ankara-Sivas ve Kayseri-Çorum bağlantı yolları ile de kesişmektedir. Gerek stratejik konumu gerekse çevre koşullarının elverişliliği ve uyum potansiyeli sayesinde, Geç Bakır, Tunç ve Demir Çağları ile Roma-Bizans Dönemi'ni içine alan bir dönem boyunca uzun ve devamlı bir yerleşime maruz kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, ovalar ve yaylalar arasında gözlenen ve özel ekonomik ve siyasî etkenler ile kuru/nemli iklimler arasındaki mikro varyasyonlara bağlı bazı değişim ve dalgalanmalar, bu bölge halkının yaşantısı üzerinde büyük ölçüde bir etkiye neden olmamıştır.

Uşaklı Höyük yerleşimi, oldukça planlı bir düzende ilerlemiş olup, stratejik konumu ve elverişli şartlarından da yararlanılmak suretiyle, zaman içerisinde çeşitli evrelerden geçerek bir kentsel alana dönüşmüştür. Uşaklı Höyük'ün merkezi, güneyde yarım daire düzeninde uzanan bir dizi tepe, kuzeyde ise güneyinde yer alan bir doğal su kaynağından beslenen Kötü Dere'nin Eğri Öz Dere'yle birleştiği noktada oluşan menderes ile çevrilen bir düzlükte yer almaktadır. Etrafını çevreleyen tepe ve su kaynakları, bölgede beşerî etkinliklerin gelişmesi için gerekli şartları temin etmiştir. Güney yönündeki alçak tepelerin hemen ardında yükselen granitik yapıdaki heybetli Kerkenes Dağı, iç platosuyla birlikte ovanın güney ufuk çizgisini oluşturmaktadır. Kentin kuzeyinde ise uzaktan çıplak gözle de rahatlıkla seçilen Zirzili Dağı'nın yanı sıra, Hitit başkenti Hattuşaş, Alacahöyük ve Roma kenti *Tavium* adlı Roma kentine giden yollara ev sahipliği yapan ve yatay düzende uzanan vadiler bulunmaktadır.

Sit alanında yürütülen yüzey araştırmaları ile birincil olarak Uşaklı'nın yerleşim düzeni ve topoğrafyasına ilişkin veri toplamak ve kaydetmek amaçlanmıştır (Mazzoni, D'Agostino, Orsi 2011, 2014). Sit alanı, yaklaşık 10 hektarlık bir alana yayılan teras ve teras üzerinde güney yönünde 1138 metrelik bir yüksekliğe kadar erişen bir höyükten meydana gelmekte olup; höyük üzerinde kentin hisarı ile doğal kireçtaşı çıkıntılarının üzerinde inşa edilmiş olan akropol yer almaktadır. Fakat özellikle de doğu yönündeki terasın köşelerinde ele geçirilen ve Geç Tunç Çağı'na (M.Ö. 2300-1900) tarihlendirilen malzeme ve çanak çömlek buluntularından hareketle, yerleşim alanı olarak seçilen ilk alanın nehir boyunda yer aldığını, höyüğün ise kazıların da göz önüne serdiği üzere Hitit döneminde heybetli idarî binalar inşa etmek üzere kullanıldığını ifade etmek mümkündür.

Uşaklı'nın ilk ve başlıca kentsel gelişim evresini, araştırma çalışmaları sırasında yüzeyden toplanan bol sayıda malzeme, alan içerisindeki dağılımları ve kazılardan elde edilen sonuçlarla da doğrulandığı üzere Orta ve Geç Tunç Çağı ile Hitit Dönemi'ne tarihlendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra yazışma, şenlik, bir efsaneye bağlı ayin ve kehanet metinleri içeren altı çivi yazması tablet parçası ile kilden yapılmış Hitit baskı mühürlerinin de ele geçirilmesiyle, Uşaklı'nın M.Ö. 15.-12. yüzyıllar arasındaki Hitit imparatorluk düzeni kapsamında önemli bir idari ve siyasi rol oynadığı anlaşılmaktadır (Pecchioli Daddi, Torri, Corti 2014).

Alandaki kentsel gelişimin ilk fakat kayda değer göstergelerinden birine de jeoelektrik araştırmalar sırasında rastlanmıştır; bu araştırmalar gerek teras gerekse höyük üzerinde gömülü halde bulunan iri binaların varlığını göz önüne sermiş olup, ilk arkeolojik kazı kampanyalarının öncelikli hedefi bu yapıların araştırılması olmuştur (Mazzoni, D'Agostino 2015). Jeoelektrik araştırmalar sırasında tespit edilen yapılardan en büyüğü olan ve doğu terasında 875 metrekarelik bir alana yayıldığı görülen yapıya yönelik araştırmalara 2013 yılında başlanmıştır (A alanı, Yapı II). Bugüne kadar gelinen noktada yapının 600 metrekarelik alanı ve toplam on bir odası gün ışığına çıkarılmış olup; korunmuş kısmı, ham taşlardan inşa edilmiş duvar tabanları ile üzerine konuşlandırıldıkları masif bir zeminden oluşmaktadır.

Üsttoprak kazısı yalnızca bir sırayı gözler önüne sermiş olsa da, doğu kanadının ufak bir bölümünde yüzeyde korunmuş ikinci bir granitik taş blok sırasına rastlanmıştır, ancak ne yazık ki bu sıra, misyon kapsamındaki çalışmaların başlamasından önce arazi sahibi tarafından harap edilmiştir. Orijinal yapının, farklı bloklar ve oldukça ufak odalar ile daha geniş avlular da dâhil olmak üzere çeşitli yaşam ünitelerinden oluştuğu görülmekte; gevşek çakılla karıştırılmış ince bir toprak katmanıyla örtülü bazı zemin parçaları haricinde orijinal zemine dair herhangi başka bir buluntuya ise rastlanmamaktadır.

Harçsız ve sıvasız örgü tekniğiyle oluşturulan kalın duvar tabanları, duvarların hizasından taşan daha ufak taşlardan meydana gelen temeller üzerinde yükselmektedir. Temeller ve zemin, düzgün ve bir örnek bir toprak katmanı tarafından örtülen sekiz sıra kaldırım taşından oluşan 2 metrelik yapay bir teras üzerine inşa edilmiştir. Toprak altındaki bu derinlemesine yapı, megalitik zemin tarafından yaratılan ağır baskı karşısında orijinal zemini destekleme görevini üstlenmektedir. Anıtsal ve kamusal nitelikteki Yapı II'nin inşası, özelleşmiş işçiliğin yanı sıra yüksek masraflı bir işgücü ve malzeme kullanımı gerektirmiştir. Planı, mimarisi ve taş işçiliği itibarıyla, farklı birimlerin dağınık düzende kullanılması özelliğiyle kendisini belli eden Kuşaklı Höyük/Sarissa, Ortaköy/Şapinuwa ile Boğazköy/Hattuşa'daki erken dönem Hitit tapınakları (2, 3) ile benzerlik göstermektedir (Schachner 2011, 176-177). Bu sonuca varılmasında yapının doğu yönünde nehre, güney yönünde ise Kerkenes Dağı'na bakıyor oluşu da etkili olmakta ve özel bir amaçla inşa edildiği izlenimini güçlendirmektedir. Dönemin diğer yapılarıyla karşılaştırılması ve bazı tarihsel değerlendirmelerin sonucunda, yapının kentin ana tapınağı olduğu ve muhtemelen Fırtına Tanrısı'na yönelik ibadetlerle ilişkilendirilebileceğini söylemek mümkündür (bkz. G. Torri'nin makalesi; Mazzoni 2015).

2015 kazı kampanyası sırasında hisarların yüksek güney yamacında Hitit dönemine ait bir diğer yapı daha (D Alanı, Yapı III) ortaya çıkarılmış olup; kireçtaşından doğal bir çıkıntıyı tek bir seviyeye getirip düzleştirmek amacıyla inşa edilen yapay bir terasın üzerinde yer almaktadır. Jeoelektrik araştırmalar sayesinde, yapının geniş avluları çevrelemekte olan gömülü haldeki duvarlarının görüntüleri elde edilmiş olup; doğu-batı yönünde en azından 65 metre, kuzey-güney yönünde ise en azından 20 metre boyunca uzanan planı açıkça seçilebilir durumdadır. Yapının geçtiğimiz sene gün ışığına çıkartılan iki odası, Geç Tunç Çağı'na ait çok sayıda çanak çömlek ve malzeme barındırmaktadır. Yapının ön cephesini oluşturan ve iyi işlenmiş granitik bloklardan inşa edilen duvar, yapının yamaca doğru olan kanadını güçlendirmek amacını taşımakta ve aynı zamanda uzaktan da rahatça seçilebilen bir savunma seti teşkil etmektedir.

Hitit kentinin hangi nedenlerle yıkıma uğradığı henüz bilinmemektedir. Şiddetli bir yıkıma dair herhangi bir göstergeye rastlanılmamış, nitekim tapınak da sonraki dönemlerde tedricen ve devamlı olarak tahrip edilmiştir. Yüzeyde ele geçirilen bazı malzeme, tuğla ve taşlar ile bir tabletin ileri derecede yanmış oluşları, tapınağın en son geniş çaplı bir yangına maruz kalarak yıkıldığını düşündürse de, sözü geçen buluntuların farklı evrelere ait farklı olaylara da işaret ediyor olmaları mümkündür. Kentin terk edilmesinin, başkent Hattuşa'dan güneye taşınması ve buna bağlı olarak idari merkezlerin de yer değiştirmesine bağlı olarak gerçekleştiği düşünülmektedir.

Yaşanan siyasi değişim ve dönüşümler, Orta Anadolu platosunun kentleşme süreci üzerinde doğrudan bir etki bırakmış olsa da, bölge ve başlıca kentlerinin tamamen boşaltılmasına yol açmamıştır. Diğer sit alanlarında da görüldüğü gibi, Uşaklı Höyük'teki yerleşim Demir Çağı'nda da devam etmiş ve bu çağın geç evrelerinde (M.Ö. 8. – 6. yüzyıl) iç kalesi güçlü bir tahkimat sistemi ile çevrilmiştir. Höyüğün doğu kanadında kazılan uzun açma (C Alanı), kayda değer ve türünün nadir örneklerinden birini teşkil eden bir savunma sisteminin varlığını gözler önüne sermektedir. Taş kaplı eğimli bir yüzeyin (*glacis*) üzerine inşa edilmiş toprak bir surdan oluşan bu düzenek, yapının derinlerine düzensizce döşenmiş yanmış tuğlalardan oluşan (ve 3 metrelik bir yüksekliğe kadar korunmuş durumda bulunan) ve üzeri ufak taşlarla kaplanan radyal ve hafif ıraksak dayanma kemerleri ile güçlendirilmiştir. Toprak surun üst yüzeyi, dik yamaç boyunca bağlayıcı, sabitleyici ve tutucu bir görev üstlenen ve yamacı bir ağ gibi saran zayıf taş duvarlar sayesinde korunmaktadır. Surların dibinde yer alan ve iyi işlenmiş iri taşlardan oluşan eğimli taş yüzey (*glacis*) ise, suni yamacı destekleyerek üzerine tırmanılmasını zorlaştırmaktadır. Sarplık boyunca toprak ve taş kullanılarak inşa edilen bu savunma sistemi, dönem için büyük bir yenilik teşkil etmekte olup, antik Anadolu tarihine dair hiçbir arkeolojik belgede eşine rastlanmayan niteliktedir. Aynı bölgede yer alan diğer sit alanlarının ise (Tilkigediği Tepe, Keykavus Kale ve Göz Baba Tümülüsü) sıra halinde dizili taşların oluşturduğu dik yamaç tarafından korundukları görülmekte olup; söz konusu savunma sistemleri yalnızca bölgesel araştırmalar kapsamında belgelenmiş ve başlangıçta Ahameniş İmparatorluğu dönemine tarihlendirilmiştir (Summers, Summers, Ahmet 1995, 46-53). Bu dönem öncesinde Kerkenes Dağı'nda kurulan ve taş kaplı eğimli yüzey üzerinde oldukça ileri ve karmaşık inşaat ve tasarım tekniklerinden yararlanılarak oluşturulan bir savunma ağı ile sarılan bu engin-kentin varlığından hareketle, duvarlı tahkimat sisteminin bölgede Geç Demir Çağı sırasında ortaya çıktığı ve yayıldığını ve Kerkenes bölgesinin kontrol altına alınmasıyla bağlantılı olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu varsayım bağlamında, müstahkem Uşaklı hisarlarının Kerkenes arbtölgesi (*hinterland*) ve yollarını koruma amacıyla inşa edilen kalelerin oluşturduğu bölgesel bir savunma ağının bir parçası olduğu düşünülebilir.

Geç Roma Dönemi'nde gözlenen yoğun yerleşim evresinde (M.S. 2. – 6. yy), kalıntılardan anlaşıldığı üzere şehir merkezi geniş ölçüde Hitit Dönemi'ne ait Tapınak II'nin maruz kaldığı yağmalardan geriye kalan malzemelerin yeniden kullanılması yoluyla yeniden inşa edilmiştir. İç kalenin zirvesi, iyi işlenmiş taş bloklardan oluşan sağlam ve heybetli bir surla çevrilerek bir *castellum* (kale) niteliği kazanmıştır. Hitit tapınağının kuzeyinde, iyi planlanmış geniş bir bina daha (B Alanı, Yapı II) inşa edilmiş olup; 710 m²'lik bir alana yayılan bu 10 odalı heybetli yapının planı jeofizik taramalarda açıkça görülmektedir. Yürütülen kazılarda, iki farklı inşa evresi sergileyen ve usta bir taş işçiliği ile harçsız duvar tekniğinden yararlanılarak inşa edilen duvarlarla sınırlandırılmış, bolca seramik ve tuğla parçası içeren bir odayı gün ışığına çıkartılmıştır. Bu dönemde Uşaklı'nın içinde bulunduğu bölgenin tamamı ile arbtölgesinde (*hinterland*) yayılan ve yoğun bir yerleşim düzeni sergileyen tarım köylerinin varlığı, tarım alanında gözlenen gelişmelere bağlı olarak gerçekleşen nüfus artışı ve kalkınmanın göstergesi niteliğindedir.

2. Uşaklı Höyük arkeolojik sıralanımının tanımlanması: stratigrafi, zamandizin ve malzemeler (Anacleto D'Agostino & Valentina Orsi)

Statigrafik özet

(Anacleto D'Agostino)

2013-2015 yılları arasında gerçekleştirilen kazılar, sit alanındaki yerleşim sıralanışını genel hatlarıyla ilk kez belirlememizi ve yüzeyde dağınık durumda bulunan göstergeleri stratigrafik bir çerçeve içerisine yerleştirmemizi mümkün kılmıştır. Terasın üst kısmı ile yüksek höyüğün yamacında gerçekleştirilen çalışmaların ışığında, yapılar ve bağlamsal malzemeler göz önüne alınarak üç ana yerleşim dönemi belgelenmiştir. Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı'na dair mimari kalıntılara A, C ve D alanlarında; milattan sonraki döneme ait olanlara ise çoğunlukla B alanında rastlanmıştır.

Gerek antik çağlardan kalma yapıların yeniden kullanımı, gerekse modern mekanik yöntemlerle gerçekleştirilen toprak sürme işlemleri nedeniyle A Alanı'nın orijinal arkeolojik bağlamı bozulmuş durumdadır. Bu durum, kalıntıların yüzeye oldukça yakın ve son döneme kadar tarım amacıyla yoğun olarak kullanılan bir seviyede yer almalarına ve muhtemelen yüzyıllar boyunca görünür durumda kalan duvarlar ve kesitlerinin inşaat malzemesi elde etmek amacıyla kademeli olarak harap edilmelerine bağlıdır. Alanın bazı bölümlerinde bağımsız tarım yüzeyinin altında yer alan ve daha kompakt toprak ile taş molozundan oluşan katman, en üst arkeolojik tabakaya karşılık gelmektedir. Yapı II'nin daha alttaki mimari kalıntıları ise, orta boydaki taşlar üzerinde yükselen masif granitik kayaçlarla inşa edilen taban duvarlarından oluşmakta olup; kalın duvarlar arasındaki boşluklar, yüzeydekiyle aynı doku ve özellikleri sergileyen kahverengi bir toprak tarafından doldurulmuş durumdadır. Zaman içerisinde bu düzensiz şekilli iri kayaçlardan bazıları parçalanmış ve yerleri değiştirilmiş, diğerleri ise toprak sürme işlemlerine engel olmaları nedeniyle yakın zamanda terasın köşesine taşınmıştır. Orijinal yerleştirme düzenindeki bu değişiklikler nedeniyle buluntular ilk ait oldukları bağlamdan çıkartılmış halde olduklarından, stratigrafi çalışmaları da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Aynı şekilde, duvarların çöküşüyle ortaya çıkan moloz da korunmamıştır. Sıkılaştırılmış toprak ile oluşturulan zeminin ufak parçaları iki odanın içerisinde gün ışığına çıkartılmış olsa da, kesin bir şekilde yapının orijinal inşa evresine tarihlendirilmeleri mümkün değildir.

Kazılar, yapısal değişimlere dayanmak suretiyle iki ana evreden oluşan kısa bir sıralanım varmamızı mümkün kılmıştır: Bunlardan ilki yapının inşa evresi, sonraki ise yapının terk edilmesini takiben yeniden kullanımına dair bazı izler taşıyan ikinci bir evredir. İkinci evrenin kanıtları arasında, düzensiz şekilli ince duvarlar ve sonradan yapıldıkları anlaşılan bazı ekleme ve değişiklikler ile taban duvarları arasındaki bazı alanların kullanım amaçlarının değiştirilmesi ve muhtemelen meskene dönüştürülmeleri sayılabilir. Yapının kuzeydoğu kanadında yürütülen sondaj, inşanın başlamasından önce araziye düzleştirmek ve sağlamlaştırmaya yönelik bazı hazırlık çalışmaları gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Buradaki kazılarda, hayvan kemikleri ve çanak çömlek içeren killi yumuşak bir toprak ile ayrılan kaldırım taşlı sekiz zeminlik bir sıralanım gün ışığına çıkartılmıştır. Ancak şu an itibarıyla bu yapısal çalışmaların daha belirgin (örneğin alanı temizlemek ve arındırmak için düzenlenen bir ayın ile bağlantılı) başka bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmiş olma ihtimali de göz önüne alınmak durumundadır. Yapının inşasını Geç Tunç Çağı'na tarihlendirmek mümkündür.

D Alanı'nda, höyüğün güney yamacı üzerinde ve Yapı III'ün çevresi dâhilinde 2015 yılında bir açma kazılmıştır. Taban kayacının üzerinde yer alan ve değişimli olarak birbirini izleyen kahverengi ve sarı killi toprak katmanları, yapının üzerine inşa edildiği zemini belirtmektedir. Bu sıkılaştırılmış toprak birikimi dizisi, bazı dayanak duvarlarıyla birlikte orijinali muhtemelen düzensiz nitelikte ve farklı bir yükseklikte bulunan doğal höyüğün antik yüzeyini düzleştirmek ve teraslamak amacıyla yoğun olarak yürütülen çalışmaların bir göstergesidir. Bu zeminin bir kısmı, güney sınırını belirleyen iri granitik kayalardan yapılmış kalın bir taş duvardan oluşmaktadır. Yapının gün ışığına çıkartılan ufak kısmında bir oda ve yerleri sıvalı bir koridor yer almakta; altında ise zemini hemen sonraki inşaat evrelerine hazırlayan bir dizi dövülmüş killi toprak taban katmanı görülmektedir.

İlki yapının inşa evresi, diğeri ise yukarıya doğru yeni zeminler oluşturulmasıyla kendini gösteren ve yapının kullanımı ile yeniden kullanımına dair bazı izler taşıyan sonraki bir evre olmak üzere iki evre tespit edilmiştir. Odayı saran duvarlar, eğimli zemin nedeniyle kısmen yıpranmış durumdadır. Kullanılan duvarcılık tekniği, orta ve ufak boyuttaki taşların harç kullanılmaksızın bir araya getirilerek oluşturduğu bir dış yüz ile araları dolduran moloz ve taşlarla kendisini göstermektedir. Üzerlerindeki bir kat sıvanın oldukça kötü muhafaza edildiği duvarlar, koridoru dolduran kırmızı yanmış toprak çökeltisi ve duvarların iç kısmını inşa etmekte kullanılan malzemeler, yapının maruz kaldığı oldukça şiddetli bir yangının izlerini taşımaktadır.

En son kullanım evresi yamacın yüzeyinin doğrudan altında yer alan ve yapının duvarlarıyla bağlantılı olan killi, sıvalı ve kaldırım taşlı zeminler. Yakın zamanki kullanım evrelerinden biri dâhilinde, güneydeki kalın dayanak duvarına yaslı iki duvarın eklenmesi de gerçekleştirilen bir diğer yapısal değişikliğin göstergesi durumundadır. Bu kanıt, binanın inşa ve yeniden kullanım dönemlerinin muhtemelen Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilebileceğine işaret eder niteliktedir.

Höyüğün güneydoğu yamacında yer alan C alanı'nda, daha önceki katman sıralamasının görünüşüne uydurulan ve bugünkü höyüğü şekillendiren karma bir yapıya yönelik buluntulara rastlanmıştır. Söz konusu yapı, yamacı yapısal olarak desteklemeyi amaçlayan ve muhtemelen iç kalenin savunma sisteminin bir parçası olan devasa bir setten ibarettir. Özetlemek gerekirse, yamacı dibinden tepesine kadar uzanan bu devasa yapıyı oluşturan farklı unsurlar arasındaki karmaşık stratigrafik ilişkiler bağlamında, kendi içlerinde alt evrelere ayrılan belli başlı üç yapısal evre gözlenmektedir: 1) Doğal ana kaya ile örtüşen katmanların üst üste birikmesi 2) Setin inşası 3) Setin muhafaza edilmesi için gerçekleştirilen çalışmalar.

Sit alanının bu bölümündeki doğal toprak örtüsünün üzerinde yer alan ve antik merkez höyüğün ortasından yamaç boyunca aşağıya doğru inen killi toprak katmanları dizisi, beşerî faaliyetlerin ilk göstergesini teşkil etmektedir. Çanak çömlek parçaları, birkaç ufak taş ve toprağın temelinde yoğunlaşan kömür parçalarını içeren katmanlar, antik höyüğün setin inşa edildiği dönemdeki yüzeyine karşılık gelmektedir. Söz konusu set, höyüğün alt kısmını örten eğimli ve dik bir sarplık ile kalın, kerpiç duvarların iç içe geçerek oluşturduğu alanda biriken toprağın oluşan bir üst yapıdan meydana gelmiştir. Sarplık ya da taş kaplı eğimli yüzey (*glacis*), yerlerinden koparak düşen başka taşlar tarafından büyük ölçüde örtülen, yüzleri görünür ve kabaca işlenmiş orta büyüklükteki taşlardan oluşmaktadır. Setin üst kısmını oluşturan ve değişimli olarak yer alan yanmış ve küllü topraklardan oluşan oylum, höyüğün bu bölümündeki ilk birikme izlerini gözler önüne seren killi toprak katmanı dizisinin doğrudan üzerinde yer almaktadır. Toprak yapı radyal düzendeki ince duvarlar tarafından desteklenmekte olup; parçalar halindeki yanmış kerpiç duvar, gerek altta kalan depozitin gerekse aradaki yanmış küllü toprak ve moloz birikmesinin doğal eğimini izlemektedir. Bu ince duvarlar (birbirinden 5 metre uzaklıkta duran iki tanesi gün ışığına çıkartılmış durumdadır) bağımsız olarak durmamakta, muhtemelen toprak birikmesinin meydana getirildiği dönemde inşa edilmişlerdir. Bulunan tablet ve çanak çömlek parçalarından elde edilen verilerden hareketle, yalnızca burada biriken yanmış toprak ve molozun değil, muhtemelen harçsız teknikte inşa edilen parçalar halindeki kerpiç duvarın da farklı ve daha eski bir döneme ait olduklarını ve yangın sonucu tahrip olmuş başka bir binadan çıkartılarak kullanıldıklarını ileri sürmek mümkündür. Muhtemelen daha sonraları bu yapının üst kısımları restore edilmiş ve işlevini sürdürmüş olup, zaman içerisinde üzerinde farklı kalite ve dokuda toprak birikmeleri gözlenmiş ve ayakta kalmayı başaran kerpiç duvarlara daha ufak taşlarla eklemeler yapmak suretiyle yeni duvarlar meydana getirilmiştir. Setin yüzeyini zemindeki dengesizlik ve erozyon tehlikesinden korumak amacıyla sekizgen ızgara düzeninde iç içe geçerek birbirine bağlanan bu duvarlar, yamacı adeta teraslamış durumdadır. Bahsi geçen tüm yapı ve katman dizileri Orta Demir Çağı'na tarihlendirilebilir olup; en son müdahale muhtemelen Geç Demir Çağı'na gerçekleşmiştir.

B alanı ile A alanının batı ucunda (J18A1 plankaresi) sonraki dönemlere ait başka katmanlar da gün ışığına çıkartılmıştır. Kaba taşlar ve ilişkin benzer malzemelerin kullanıldığı duvarcılık tekniği, her iki alanda rastlanan ve birbirlerinden yaklaşık 10 metrelik mesafede bulunan yapıları aynı zamandizinsel evreye tarihlendirmemizi mümkün kılmıştır. 2015 kazı kampanyasından elde edilen sonuçlar ışığında, söz konusu sıralama üç evreye ayrılmış durumdadır. Erken katman B alanı'ndaki odanın doğuya bakan duvarının hemen yanındaki ufak bir bölümde tespit edilmiş; ancak sondaj çalışmalarının alanı oldukça kısıtlı olduğundan, içeriğini nitelik ve tür olarak anlamamıza izin vermekte yetersiz kalmıştır. Bu katman, duvarın inşasından önceye dayanmaktadır. Daha yakın zamana ait olan ve iki inşa evresinden meydana gelen diğer katman ise,

odaların inşası ile bazıları duvarlara, bazıları ise zeminin yükseltilmesine ilişkin birkaç yapısal değişiklik aracılığıyla kendisini göstermektedir. Son kazı kampanyası sırasında gün ışığına çıkartılan oda ve onunla bağlantılı eklemeler (sıvalı taşlardan oluşan bir leğen, ufak duvarlar, zeminler ve çalışma alanları), jeofizik taramalarla tespit edilen geniş ve dikdörtgen planlı Yapı I'e aittir. 2014 kazı kampanyası sürecinde tespit edilen odanın da bununla eş zamanlı olabileceği söylenebilse de, muhtemelen farklı bir yapı bünyesinde yer almaktadır. Gerek odanın gerekse dış mekânların dolgusu, hem duvarların üst kısımlarının çökmesi sonucu biriken toprak ve molozlardan, hem de kiremit kalıntılarında oluşmaktadır.

3. Seramik ve malzemeler

(Valentina Orsi)

A Alanı Yapı II'den elde edilen seramik envanterinin, büyük ölçüde karma düzende olduğu gözlenmektedir. Farklı zamandizinsel evrelere ait çömlek parçaları içeriyor oluşundan hareketle, buluntuların birikmesini takiben yoğun bir etkinliğe maruz kaldığını söylemek mümkündür.

Seramik *korpusunun* geniş bir bölümü Geç Tunç Çağı'na ait olup, büyük ölçüde yapının ilk ve birincil kullanım evresiyle ilişkilidir. Hiçbir buluntu asıl yerinde (*in situ*) ele geçirilmemiştir. Üç minyatür kaptan oluşan ve yapının inşa evresiyle bağlantılı birikme katmanlarından elde edilen set, Geç Tunç Çağı'ndaki dini törenlerle ilişkili seramik malzemeler grubuna ait olup; orijinal yapının genel işlevsel niteliğinin yorumlanması hususuna ışık tutan ek bir veri desteği sağlamaktadır.

Envanter büyük ölçüde gündelik kullanım amaçlı malzemeler ile mutfak kaplarından oluşmakta olup, az miktarda depolama kabına da rastlanmıştır. “*Drab ware*” (monokrom seramik) olarak adlandırılan seramik türüne ait üretimin oldukça yaygın olduğu gözlenmiş¹, özellikle düz ya da hafif içe çekik kenarlı basit kaplar ile orta boy kavanozların varlığı dikkat çekmiştir. Bol sayıda çark yapım kırmızı astarlı örneklerle karşılaşmıştır². Gerek doku gerekse son yüzey rötuşlarının kalitesi açısından dikkat çeken bir çeşitlilik gösteren malzemeler, morfolojik olarak ise daha tutarlı bir görüntü çizmektedirler. Nitekim örneklerin birçoğu, üst kısımları dikey ya da hafifçe içe çekik olan eğri yüzeyli kaplardan oluşmakta; bazı durumlarda ise üçgen kulplar, fincanlar ve akıtacaklı kaplara da rastlanmaktadır. Kenarı ip baskılı işlenmemiş tabaklar ile kenarları kalınlaştırılmış ve şeritli geniş tabakların da varlığı dikkat çekmekte olup; bu örnekler için Erken Hitit Dönemi'nden Geç İmparatorluk Dönemi'ne uzanan bir tarihlendirme söz konusudur³.

Sonraki dönemlere ait yine ilgi çekici nitelikteki seramik envanteri, muhtemelen alanın dağınık düzende, ikincil bir kullanım evresine dikkat çekmektedir. Başlıca örnekler arasında büyük ölçüde boyanmış ve perdahlı seramiklerden oluşan Orta ve Geç Demir Çağı'na ait buluntular ile; sonraki dönemlere (özellikle Roma Dönemi) ait seramik buluntular, özellikle de *terra sigillata* grubu ile ilişkilendirilebilecek yüzeyi turuncu astarlı seramikler yer almaktadır⁴. Dağınık düzende kiremitlere de rastlanmıştır.

Dolguların birçoğunda, M.Ö III. milenyumun sonu ile 2. Milenyumun başı arasındaki döneme ait yüzeyi gerek kırmızı astarlı gerekse boyanmış, değişken miktarda el yapımı seramik parçaları ele geçirilmiştir.

¹ “*Drab ware*” ifadesi, Orta Anadolu'nun kuzey kesiminde Hitit döneminde çoğunlukta olan özel dokulu seramik topluluğunu tanımlamak amacıyla arkeoloji literatüründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu topluluk, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndan Geç Tunç Çağı'na kadar uzanan döneme ait tüm “Hitit seramik envanteri”nin tipik bir örneğini sunmakta olup; çark yapım, astarsız ve hafif düzleştirilmiş yüzeylidir (Schoop 2011, 242). Terimin Uşaklı Höyük seramik envanteri bağlamındaki kullanımına ilişkin ayrıntılar için bkz. D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.3.3.

² Seramik grubunu ayrıntılı bir tanımlaması için bkz. D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.3.14.

³ Referans olarak bkz. 1A-H türleri, D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.5.2.

⁴ Ya da Uşaklı Höyük seramik kayıt kodlamasında Turuncu Astarlı Seramik (*Orange Slip Ware*) olarak belirtilen grup, bkz. for which see D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.3.8.

Daha sonraki tarihlere ait bağlamlarda da bu örneklere sıklıkla rastlanmasının, alanın birikme sonrasında maruz kaldığı yoğun etkinlik nedeniyle muhtemelen birbirlerine yakın konumda bulunan eşzamanlı yerleşim katmanlarının karışması ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

Yapının kuzeydoğu kanadında yürütülen sondaj çalışmalarından ele geçen seramik envanteri türdeş nitelikte olmayıp, tipik Tunç Çağı tipolojilerini gözler önüne sermektedir. Buluntular içerisinde, kenarları ip baskılı tabaklar kategorisinin diğerlerine kıyasla en yakın döneme ait oldukları görülmektedir. Çark yapım kırmızı astarlı parçalara da sıklıkla rastlanmış olup, Erken ve Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen el yapımı parçalar da sayıca dikkat çekmektedir.

D Alanı'ndaki Yapı III'ten elde edilen seramik sıralamasında ise, dolgunun içerisinde rastlanan ve yapının inşa ve ilk kullanım evreleriyle özdeşleştirilen seramik örneklerinin, Orta ve Geç Tunç Çağı dönemlerindeki Orta Anadolu seramik tipleriyle büyük ölçüde benzeştikleri dikkat çekmektedir. Yapılan ön değerlendirme ile varılan sonuç doğrultusunda ve A Alanı'ndaki Yapı II'nin altında yürütülen derin sondaj çalışmalarından elde edilen seramik envanteri ile kıyaslandığında, Hitit seramik sıralamasının erken ve orta evrelerinde sıklıkla rastlanan (Schoop 2011, 243) çark yapım kırmızı astarlı örneklerden oluşan geniş bir topluluğun ve bunun yanı sıra daha tipik olarak en son evreyle özdeşleştirilen az sayıdaki sıra *drab ware* (monokrom seramik) ele geçirilmiş oluşu; buluntuların daha önceki bir döneme tarihlendirilmeleri gerektiğine işaret eder niteliktedir. Altın kaplama seramik grubu (*Gold wash ware*) olarak da adlandırılan ve altın renkli parçacıklar (muhtemelen mika) ile karakterize edilen ince bir kat cila sürülmüş ince taneli örnekler, ince çeperli ve oldukça ince dokulu örneklerin de nispeten hayli fazla sayıda oluşu dikkat çekmektedir.⁵ Bazı akademisyenlerin bu bölgeye Güneydoğu Anadolu'dan geldiğini iddia ettikleri bu özel gruba dair henüz kesin bir tarihlendirilme yapılamamış olsa da, Erken İmparatorluk Dönemi'nden sonraki dönemlerle ilişkilendirilemeyeceği konusunda görüş birliğine varılmıştır⁶.

2015 kazılarında D Alanı içerisinde belgelenen ve daha öncekilerin üzerinde yükselen yeni zemin katmanlarını ile bağlantılı son yerleşim evresi ile ilişkilendirilen seramik envanteri ise, oldukça az sayıda örnek içermekte olup; henüz ayrıntılı zamandizinsel bir değerlendirmeye imkân sağlayacak nitelikte değildir.

Yüzeydeki eğimli dolgulardan elde edilen seramik envanteri, her ne kadar karışmış olduğu açıkça görülmüş olsa da, büyük ölçüde Orta ve Geç Demir Çağı'na ait boyanmış ve perdahlı çömlek türlerinden oluşmaktadır.

C Alanı'nda yürütülen kazılar, doğudan bakır toprağın üzerinde yer alan killi birikme katmanlarından elde edilen geniş sayıda ve oldukça ilgi çekici nitelikte bir Orta Demir Çağı seramik sıralamasını gözler önüne sermiştir. Envanter, kalabalık bir çark yapım boyalı örnekler topluluğunu içermekte olup; topluluğun çoğunluğu basit geometrik şekiller içeren monokrom (tek renk) örneklerden oluşmakla birlikte, çokrenkli (*polikrom*) parçalara da rastlanmıştır. Yine çark yapım fakat boyasız örneklerin yüzeylerinin genellikle perdahlı olduğu gözlenmiştir. El yapımı olabilecekleri düşülen az sayıda perdahlı örnek de ele geçirilmiş, fakat yapılan analizlerde diğer Orta Anadolu sitlerinde rastlanan tipik Erken Altında ve üstünde killi katmanların bulunduğu ve dönüşümlü düzen yer alan yanmış ve küllü toprakların oluşturduğu yığından (US 28, US 69 ve US 70) elde edilen seramik envanteri, diğerlerine nazaran dikkat çekici niteliktedir. Nitekim bu topluluğun çoğunluğu, aralarında tipik düz *drab ware* (monokrom seramik) ve kırmızı astarlı örneklerin de bulunduğu Geç Tunç Çağı'na ait türlerden oluşmaktadır. Bunlara ek olarak, aynı dolgu içerisinde muhtemelen Kırmızı Cilalı Çark Yapım Seramik (*Red Lustrous Wheelmade Ware*) topluluğuna ait oldukları düşünülen ve «*spindle*

⁵ Bkz. D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.3.5.

⁶ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. D'Agostino, Orsi 2015.

bottle» olarak adlandırılan şişe türlere ait bazı parçalar da ele geçirilmiştir. ⁷ Çok ince ve kompakt dokusu, parlak turuncu rengi ve ustaca düzleştirilmiş yüzeyi ile diğerlerinden ayrılan bu çömlek türünün örneklerine her ne kadar M. Ö. 15. yüzyılın başından itibaren rastlanıyor olsa da, Orta Anadolu bölgesine özgü yerel bir üretimi olmadığı ve M.Ö 14 ve 13. yüzyıla ait bağlamların tipik bir örneği olduğu düşünülmektedir.

Daha sonraki dönemlere ait dağınık düzende seramik parçalarının da ele geçirilmiş olmasına rağmen, A Alanı'nın batı ucunda yer alan J18A1 plankaresinde gerçekleştirilen kazılar ile B Alanı Yapı I'den elde edilen seramik parçalarının büyük bir çoğunluğu sonraki dönemlere aittir. Duruma açıklık getirecek başka herhangi bir kanıt henüz ele geçirilmediğinden, kesin bir tarihlendirme yapmak oldukça zor olmakla birlikte, yakın bölgelerde yer alan diğer sit alanlarından elde edilen seramik envanteriyle ön kıyaslamalar sonucunda buluntuların Helenistik ve Roma dönemlerine işaret ettikleri tahmin edilmektedir. Bilhassa ince kat özel bir mor renkte boyalı bir dizi örneğin Helenistik döneme tarihlendirilmesi oldukça yüksek bir ihtimal olarak görülmektedir. Bazılarının bütün halde korunmuş olduğu kalabalık kiremit parçası topluluğu ise her iki alandan da ele geçirilmiş olmakla birlikte, özellikle J18A1 plankaresinde yoğunlaşmaktadır.

4. Çivi yazısı kaynaklar ve Uşaklı Höyük'ün Hitit kimliğinin tespiti

(Giulia Torri)

Bölgede yürütülen filolojik proje, Anadolu'nun en önemli inanç merkezlerinden biri olan ve dinî metinlerde sıklıkla kutsal Daha Dağı ile ilişkilendirilen Hitit Dönemi kenti Zippalanda'nın yerinin tespiti ve araştırılması üzerine odaklanmaktadır. Sözü geçen antik kentin Uşaklı/Kuşaklı Höyük ile Daha Dağı'nın ise Kerkenes Dağ ile özdeşleştirilebileceği önerisi dikkatle incelenmiş ve büyük ölçüde kabul edilmiştir (Gurney 1995, 69-71⁸; Pecchioli, Torri, Corti 2014, 671-681). Hitit başkenti Hattuşa'da bulunan ve çoğunluğu M.Ö 14. – 13. yüzyıla dayanan çivi yazısı tabletler, Hitit Dönemi kenti Zippalanda ile ilgili bilgilerin edinildiği başlıca kaynağı teşkil etmektedir.

Hitit kanunları (50 ve 51 no.lu kanunlar), Arinna, Nerik ve Zippalanda kentlerinin üstlendiği önemli dinî rol gereği, bu kentlerde yaşayan devlet tarafından belirlenmiş görevliler ve halk belirli vergi ayrıcalıklarının sahip olmalarını öngörmektedir. Aslında çivi yazısı tabletlerde Zippalanda ile ilgili bölümler neredeyse tamamen dinî konularla ilgili olup; bu kentin resmi dinî tören takviminde yer alan şenliklerin gerçekleştirildiği mekân olduğu ifade edilmektedir.

Zippalanda'da gerçekleştirilen dinî tören ve şenlikler, kentin Fırtına Tanrısı'na adanmış olan ana tapınağı ve yine aynı tanrı ile özdeşleştirilen Daha Dağı ve üzerindeki kutsal mekânlardan bahseden çivi yazısı tablet parçaları, Laroche (CTH) tarafından CTH 592 (Zippalanda'da Bayram Şenlikleri) ve CTH 635 (Zippalanda Şenlikleri ve Daha Dağı⁹) başlıkları altında gruplanmıştır. Parçalardan bazıları AN.TAḪ.ŞUM şenliği ile ilişkilidir. Nitekim festivalin genel çizelgesine bakıldığında (VS NF 12.1, rev. 12-31), 37. günde Zippalanda'da bulunan kral burada yerel tanrılara yönelik ibadetlerde bulunmakta ve 38. günde ise Daha Dağı'na giderek Fırtına Tanrısı'na adanan EZEN₄ *halziyauwaš* adlı şenliği kutlamaktadır (Güterbock 1997, 104-106). Kral, *nuntarriyašha* sonbahar festivali kapsamında da Zippalanda'ya gitmekte; Hattuşa'nın Zippalanda kapısından çıkarak güney yönünde bir yol izleyip yine bir şenlik kutlaması gerçekleştirdiği Harranašša'ya varmaktadır. 13. günde çoktan Zippalanda'ya varmış olan kral, 14. günde ise Katapa'ya gider¹⁰.

⁷Orange Fine Ware adı altında kaydedilen Uşaklı Höyük seramik buluntularına ait daha ayrıntılı bilgi için bkz. D'Agostino, Orsi 2015, § 2.2.3.9.

⁸ Gurney'in makalesi, kentin modern Alaca Höyük sit alanıyla özdeşleştirilebileceğinin iddia eden M. Popko'nun Zippalanda. Ein Kultzentrum in hethitischen Kleinasien (Popko 1994) adlı kitabından yalnızca bir yıl sonra yayımlanmıştır.

⁹Laroche 1971, CTH 592 ve CTH 635.

¹⁰ Zippalanda'da İlkbahar ve Sonbahar Şenlikleri'nin geniş bir özeti için bkz. Torri 2015 (baskıda). Bölge ve bölgede kutlanan

Kentin en önemli tanrısı olan Fırtına Tanrısı, tanrılar birliği içerisinde Güneş Tanrısı Arinna ile Fırtına Tanrısı Hatti'nin oğlu olup; bu bilgi Güneş Tanrısı Arinna'ya atfedilen Puduhepa Duası'nda açıkça ifade edilmektedir (CTH 384: KUB 21.27+ IV 27'-49'; ayrıca bkz. KUB 41.29 obv. III 1'-6'; Popko 1994, 33). Tanrılar birliğini oluşturan tüm tanrılara atfedilen Muwatalli Duası'nın Zippalanda tanrılarına ilişkin paragrafında Fırtına Tanrısı, Daha Dağı ve gerek kentin gerekse dağın tanrı ve tanrıçalarını listelenmektedir (CTH 381 I 57-58; Singer 1996).

Kentte kendisine adanmış bir tapınağı bulunan Fırtına Tanrısı, diğer tanrılarla birlikte orada kutsanmaktadır. Geç Hitit Dönemi'ne ait metinler, kentte gerçekleştirilen şenliklerde Zippalanda Fırtına Tanrısı ile Güneş Tanrıçası arasındaki ilişkiye gönderme yapan bölümler içermektedir. Zippalanda Fırtına Tanrısı ile ilişkilendirilen bir diğer tanrıça ise "Kraliçe" olarak adlandırılan Hattian Katahha olup; bu tanrıçaya yönelik ibadetler yakındaki Ankuwa (bugünkü adıyla Alişar Höyük) kentinde yoğunlaşmaktadır¹¹. Hattuşili III, KUB 15.1 dönemine ait bir adak metni, Zippalanda Fırtına Tanrısı ile Ankuwalı Katahha arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını sağlar niteliktedir. Üçüncü sütunda l. 17'den itibaren Ankuwa'daki bir ateşten bahsedilmektedir (de Roos 2007: 94-95). Sonraki paragraflarda şehri kurtarmak üzere üç tanrıya çağrı yapılmaktadır: Tanrıça Katahha (III 17'); Cennetin Fırtına Tanrısı (III 22'); Zippalanda Fırtına Tanrısı (III 27'). Majesteleri Kral, her üçüne de kentin gümüşten bir modeli ile sekiz koyun vaat etmekte ve bu şekilde eşit mevkiye olduklarını ifade etmektedir. Tanrıların isim sırasında bir hiyerarşi gözetildiği ihtimalinden hareketle, "Kraliçe" olarak adlandırılan Katahha ile Hitit tanrılar birliğinin en önemli tanrısı olan ve Ankuwa'da yağmurla da özdeşleştirilen Fırtına Tanrısı'nın Ankuwa'nın başlıca kutsal çiftini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Onları bir diğer Fırtına Tanrısı olan Zippalanda Fırtına Tanrısı izlemekte, nitekim genellikle asıl Fırtına Tanrısı'nın oğlu olduğu kabul edilmektedir.

Kutsal takvim dâhilindeki festivallere ait metinler de Zippalanda kutsal kentinin Orta Anadolu kentsel ağı bağlamındaki ekonomik rolünü anlamamız açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir (Pecchioli 2015 ve Pecchioli *baskıda*). Nitekim bu kentin, Katapa and Karaḥna'yı ya içeren geniş bir ağa dâhil olduğu görülmektedir: Katapa, Zippalanda'ya yiyecek tedarik eden dört kentten biri olup, bu kentin yöneticisi Karaḥna'nınki ile birlikte Zippalanda'daki kutlamalara katılan yedi AGRIG arasında kayıtlıdır. Kentin tanrısı ^PLAMMA'ya adanan heybetli ibadethaneye ev sahipliği yapan Karaḥna ise, Zippalanda Fırtına Tanrısı'na yönelik ibadetleri kendi festival programına dahil etmekte; ayrıca Şamuḥa, Hurma ve Kummanni dini merkezleriyle de bağlantılı olduğu görülmektedir. Zippalanda güneyde Ankuwa ile bağlantılı olup; bu kentin ise Zippalanda ile yakın ilişkileri bilinen Hurma ile henüz Eski Asur ve Eski Hitit dönemlerinde bağlantılı olduğu bilinmektedir¹².

Uşaklı Höyük'te yürütülen arkeolojik araştırmalarda Hititçe yazılmış dört çivi yazısı tablet parçası ele geçirilmiştir. İkincil buluntu alanlarında rastlanan bu tabletler, bugün Yozgat Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Parçaların hepsi, Hitit İmparatorluk Dönemi olarak da adlandırılan M.Ö. 14. – 13. yüzyıla tarihlendirilebilir niteliktedir¹³.

Frg. 1 (UK09.E.2), Franca Pecchioli tarafından öne sürüldüğü üzere Kumarbi dizisinin parçası olan bir efsane metnini içermektedir. Metinde bahsi geçenler arasında Gökyüzü Güneş Tanrısı, Koruyucu Tanrı LAMMA, Kara Toprak (*daga(n)z[ipa-*) ve the Sevilen (?) Kadın yer almaktadır. Frg. 2 (UK12.E3), Frg. 3 (UK12.E4), ve Frg. 4 (UK12.E5) yazışma metinleridir. Frg. 2'nin başlangıç kısmı korunmuş durumda olup; isimleri kaybolmuş olan gönderen ve alıcının birbirlerine hitap etmek için kullandıkları tipik ifadeden yola çıkılarak, [ŞEŞ-YA/-KA (obv. 2, 3, 4, 5) "Benim kardeşim senin kardeşindir"] aynı sosyal statüye sahip

şenlikler konusunda bilgi için bkz. Güterbock 1961, 85-97.

¹¹ Zippalanda tanrılar birliği ile ilgili bilgi için bkz. Popko 1994, 32-49.

¹² Orta Anadolu'nun bu bölgesinin coğrafyasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Forlanini 2008, 151-160.

¹³ Parçaların tamamına ilişkin bilgi için bkz. Archi, Corti, Pecchioli, Torri 2015.

oldukları anlaşılmaktadır. Yazışma, toprak idaresine ilişkin bir konuyla ilgili olduğu tahmin edilmektedir.

2015 yılındaki kazılarda gün ışığına çıkartılan (UK.14.E43) beşinci bir tablet parçası ise bir şenlik metnini içermektedir. Metnin ikinci paragrafı, Tanrıça Ninatta'ya tatlı ekmek ve yulaf lapası sunulduğundan bahsedilmektedir(1. 6'). Ninatta'dan sonra Tanrıça Kulitta'dan da bahsedilmekte ve şenliklerde her ikisinin adı neredeyse daima birlikte geçmektedir. Bu dinî töreni icra eden kişi büyük ihtimalle Kraliçe olup, Hattarinalı Iştar'a adanan şenlik kapsamındaki (CTH 615: AN.TAḪ.ŠUM^{SAR}- festivalinin 25. – 27. günleri) etkinlikleri LÚAZU ile birlikte gerçekleştirmektedir. 2016 kampanyasında ele geçirilen (Uk.15.E62) altıncı bir tablet parçası, hayvan karaciğeri incelemek suretiyle elde edilen bir kehanetten bahsetmektedir: Korunmuş durumdaki satırlarda geçen GİŠTUKUL ve *naktiṣ* teknik terimlerinden hareketle, hepatoskopi yöntemiyle yürütülen bir incelemeden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca karaciğerin bölümleriyle birlikte Tanrıça IŠTAR (1. 5') adı da sıklıkla geçmektedir.

Bu tablet parçalarının hiçbirinde Zippalanda ya da başka herhangi bir coğrafi yer adı geçmemesine rağmen, içerik çeşitliliği ve metin tipolojisi göz önüne alınarak Uşaklı sit alanında Hitit dönemine ait zengin bir çivi yazısı repertuarı bulunabileceğini ve kentin Orta Anadolu'daki Hitit ekonomik, dinî ve siyasî sistemi dâhilinde aynen Zippalanda gibi önemli bir rol oynamış olabileceğini ifade etmek mümkündür.

5. Kaynakça

- Archi, A., Corti, C., Pecchioli Daddi, F., Torri, G., 2015. Epigraphic findings. In S. Mazzoni and F. Pecchioli Daddi (eds.), *The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012). A final report* (Studia Asiana 10), Firenze, Firenze University Press.
- D'Agostino, A., Orsi, V., 2015. The archaeological survey. In S. Mazzoni and F. Pecchioli Daddi (eds.), *The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012). A final report* (Studia Asiana 10), Firenze, Firenze University Press.
- De Roos, J., 2007. *Hittite Votive Texts*. Istanbul – Leiden.
- Forlanini, M. 2008. The Central Provinces of Hatti: an Updating. In K. Strobel (ed.), *New Perspectives on the Historical Geography and Topography of Anatolia in the II and I Millennium B.C. (Proceedings of the International Symposium, Udine 15th-16th December 2006)*, (Eothen 16), Firenze, 145-188.
- Gurney, O. R., 1995. The Hittite Names of Kerkenes Dağ and Kuşaklı Höyük. *Anatolian Studies* 45, 69-71.
- Güterbock, H. G., 1961. The North-Central Area of Hittite Anatolia. *Journal of Near Eastern Studies* 20, 85-97.
- Güterbock, H. G., 1997. Religion und Kultus der Hethiter. In H. A. Hoffner, *Perspectives on Hittite Civilization: Selected Writings of Hans Gustav Güterbock* (AS 26) Chicago, 99-110.
- Laroche, E., 1971. *Catalogue des textes hittites*, Paris.
- Mazzoni, S., 2015. Hitit medeniyeti merkezi Uşaklı Höyük'te arazi ve kutsal alan. Paesaggio e spazio sacro a Uşaklı Höyük, centro ittita. *Arkeoloji ve Sanat*, 27-38.
- Mazzoni, S., D'Agostino, A., Orsi, V., 2011, Uşaklı/Kuşaklı Höyük (Yozgat-Sorgun): the 2009 Survey. *28.Araştırma Sonuçları Toplantısı – 3.Cilt*, Ankara, 91-104.
- Mazzoni, S., D'Agostino, A., Orsi, V., 2014. Uşaklı Höyük 2014: Surface Scraping and Collecting on the High Mound. *35. Kazı Sonuçları Toplantısı – 1.Cilt*, Ankara, 253-270.
- Mazzoni, S., D'Agostino, A., 2015. Research at Uşaklı Höyük (Central Anatolian Plateau). In Sh. Steadman

and G. McMahon (eds), *The Archaeology of Anatolia: Current Work (2011-2014)*, Volume 1. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp. 149-179.

Mazzoni, S., Pecchioli Daddi, F. (eds.), 2015. *The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012). A final Report*, (Studia Asiana 10), Firenze, Firenze University Press.

Pecchioli Daddi, F. 2015. *The Economical and Social Structure of a Holy City: the Case of Zippalanda*. In A. Müller Karpe, E. Rieken and W. Sommerfield (eds.), *Saeculum - Gedenkschrift für Heinrich Otten anlässlich seines 100. Geburtstags* (StBoT 58), Wiesbaden, 153-164.

Pecchioli Daddi, F., *in print*. *Zippalanda and the Cities of Central Anatolia: Economic and Religious Connections*. In Festschrift J. Siegelova.

Pecchioli Daddi, F., Torri, G., Corti, C., 2014. *The Survey in the Area of Usakli Hoyuk (Yozgat): Archaeologic and Epigraphic Findings*. In P. Taracha (ed.), *Proceedings of the Eighth International Congress of Hittitology, Warsaw, 5-9 September 2011*, Warsaw, 671-681.

Popko, M., 1994. *Zippalanda. Ein Kultzentrum im hethitischen Kleinasien*, (THeth 21), Heidelberg.

Schachner, A., 2011, *Hattuscha. Auf der Such nach dem sagenhaften Grossreich der Hethiter*, München: C.H. Bech.

Schoop, U.-D., 2011. Hittite pottery: a summary. In H. Genz and D.-P Mielke (eds.), *Insights into Hittite history and archaeology* (Colloquia Antiqua 2), 241-274. Leuven, Paris, Walpole, Peeters.

Singer, I., 1996. *Muwatalli's Prayer to the Assembly of Gods through the Storm-God of Lightning (CTH 381)*, Atlanta.

Summers, M.E. F., Summers, G.D., Ahmet, K., 1995. The Regional Survey at Kerkenes Dağ: an Interim Report on the Seasons of 1993 and 1994. *Anatolian Studies* 45, 43-68.

Torri, G., 2015. *Epigraphic evidence about Zippalanda*. In S. Mazzoni and F. Pecchioli (eds.), *The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012). A final report* (Studia Asiana 10), Firenze, Firenze University Press.

* Misyonumuza verdikleri destek nedeniyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü başta olmak üzere, Kazılar ve Araştırmalar Daire Başkanı Melike Ayaz, Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürü Lütfi İbiş, Yozgat Müzesi Müdürü Hasan Şenyurt ve müze çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız. Sundukları cömert katkıdan dolayı, Sorgun İlçe Kaymakamı Levent Kılıç ile Sorgun Belediye Başkanı Ahmet Şimşek'e teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz. Uşaklı Höyük kazılarının arzulanan hedeflere ulaşmasını mümkün kılan Metin Kayaçağlayan'a içtenlikle minnettar olduğumuzun altını çizimiz. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nü temsilen bizlerden desteklerini esirgemeyen Aydın Müzesi'nden Ertan Yılmaz, Eskişehir Müzesi'nden Emel Özçelik, Kültür Varlıkları ve Müzeler İstanbul Şube Müdürlüğü'nden Ozan Corrado Rijavec, Yozgat Müzesi'nden Sadreddin Atukeren Serpil Ölmez, Gülüzar Kaçmaz; Kahramanmaraş Müzesi'den Özgür Hacikerimli ve Karaman Müzesi'den Ertan Yılmaz'ı saygıyla anarız.

S. Mazzoni'nin başkanlığı, A. D'Agostino'nun yardımcı başkanlığı ve V. Orsi'nin koordinatörlüğünde yürütülen misyona, arkeologlar G. Minunno, M. Ricetti, S. Rubanu, M. Dallai, V. Ippolito ve G. Della Lena Guidiccioni; Floransa, Pisa ve Yozgat Bozok Üniversitesi'nden birçok öğrenci; arkeojeologlar R. Salvini ve M. C. Salvi; restorator A. Graziani, çizimci S. Martelli, topoğrafı G. Carpentiero, E. Mariotti, S. Bernardoni ve R. Trojanis katılmışlardır.

2008-2012 yılları arasında gerçekleştirilen kazı kampanyaları sonuç raporu, Mazzoni, S., Pecchioli Daddi, F., 2015. *The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012). A final Report*, Firenze.